

STUDII JURIDICE

Dreptul la un proces echitabil în materia arbitrajului sportiv – analiza jurisprudenței CEDO

*Gabriel Caian,
judecător dr., Judecătoria Craiova*

Abstract:

The origins of contemporary sport are generally acknowledged to lie in nineteenth century England and particularly the Victorian public school, which drew on classical notions of the importance of training mind and body. A lot of developments have occurred since. Maybe the most important is the setting up of the Modern Olympic Games, every 4 years since 1896, with three gaps caused by the World Wars in 1916, 1940 and 1944, which triggered the globalisation of the phenomenon. Along with the continuous raise of its importance both in terms of entertainment, economically and educationally, the sport has been institutionalised and the compliance with the rule of law became more and more present in the specific academic debates. In this context, we are witnessing a real turningpoint in the ECtHRs jurisprudence which was called to decide whether or not the proceedings before the Court of Arbitration for Sport should be scrutinized as to the compliance with the conventional standards in the field of Article 6 which regulates the right to a fair trial. Moreover, a similar issue has been raised in respect of the Arbitration Committee of the Turkish Football Federation, where the conventional judicial body found structural deficiencies. This paper is aimed at identifying and exploring these recent developments starting from the relevant judgements and decisions issued by the ECtHR.

Rezumat:

Este recunoscut, în general, că originea sportului contemporan se află în Anglia secolului al XIX-lea și, în special, în școala publică victoriană, care se sprijinea pe noțiuni clasice despre importanța antrenării minții și a corpului. Numeroase evoluții au

avut loc de atunci. Poate cea mai importantă este înființarea Jocurilor Olimpice Moderne, o dată la 4 ani din 1896, cu trei pauze cauzate de războaiele mondiale în 1916, 1940 și 1944, care au determinat globalizarea fenomenului. Odată cu creșterea continuă a importanței sale atât în ceea ce privește divertismentul, cât și din punct de vedere economic și educațional, sportul a fost instituționalizat, iar respectarea statului de drept a devenit tot mai prezentă în dezbaterile academice specifice. În acest context, asistăm la un adevărat punct de cotitură în jurisprudența CEDO, care a fost solicitată să decidă dacă procedurile în fața Curții de Arbitraj pentru Sport ar trebui să fie analizate sau nu în ceea ce privește respectarea standardelor convenționale în domeniul articolului 6 care reglementează dreptul la un proces echitabil. În plus, o problemă similară a fost ridicată în ceea ce privește Comitetul de Arbitraj al Federației Turce de Fotbal, unde organul judiciar convențional a constatat deficiențe structurale. Acest document urmărește identificarea și explorarea acestor evoluții recente pornind de la hotărârile și deciziile relevante emise de CEDO.

Keywords: sport arbitration, ECHR, right to a fair trial

1. Considerații introductive

“În fenomenele sociale totale se exprimă, deopotrivă, toate tipurile de instituții: religioase, juridice și morale, dar și cele politice și familiale; în același timp, cele economice, căci acestea presupun forme specifice de producție și consum sau, mai degrabă, de prestație și distribuție; ca să nu mai vorbim de fenomenele estetice pe care le produc aceste fapte și fenomenele morfologice manifestate de aceste instituții”²⁵².

Astfel se exprima sociologul Marcel Mauss, lansând un concept extrem de fecund în lumea academică. Chiar dacă abuzul folosirii acestei sintagme a fost criticat, apreciindu-se că motivația utilizării sale ar fi una ce derivă mai puțin din minuție epistemologică, cât din vervă retorică și dorința de a valoriza obiectul studiat²⁵³, ne alăturăm și noi celor care o consideră potrivită în ceea ce privește

sportul²⁵⁴. Prin capacitatea lor de mobilizare socială, activitățile sportive ridică probleme relevante pentru ansamblul științelor sociale²⁵⁵.

În a doua jumătate a secolului al XX-lea sunt instituite în Anglia, în mare măsură – chiar dacă nu în totalitate – activitățile sportive cele mai practicate astăzi. Originile sportului contemporan sunt legate, așadar, de școala publică victoriană care, bazându-se pe un sistem axiologic de sorginte clasică, a năzuit să antreneze atât mintea cât și corpul elevilor pentru atingerea unor performanțe individuale și sociale. Practicate de odraslele claselor dominante, jocurile din școlile publice erau folosite în scopul “dezvoltării unei forme de caracter, înțeles în sens larg ca un amalgam de încredere de sine, loialitate, rezistență, muncă de echipă și abnegație”²⁵⁶.

²⁵² Marcel Mauss, **Essai sur le don. Forme et raison de l'échange dans les sociétés primitives**, PUF, Paris, 2007, prima ediție - 1925; p.7.

²⁵³ Thierry Wendling, **Us et abus de la notion de fait social total**, La Decouverte, Revue du Mauss, 2010/2 nr.36, p.87-99, accesibil pe www.cairn.info.

²⁵⁴ C. Tarot, **Du fait social de Durkheim au**

fait social total de Mauss, Revue du Mauss no. 8, p.68-101, J. Assayag, **La culture comme fait social global? Anthropologie et (post)modernité**; *L'Homme*, no. 148; p:201-224.

²⁵⁵ Jacques Defrance, **Sociologie du sport**, La Decouverte, 2011, p.2.

²⁵⁶ Tony Schirato, **Understanding sports culture**, 2007, Londra, Sage, pp. 48.

Forma sportului pe care o cunoaștem noi astăzi este indisociabilă de “a doua revoluție industrială” și de stratificarea socială care o însoțește²⁵⁷.

Importantă ni se pare remarca sociologului american Allan Guttmann, în siajul analizei lui Max Weber, potrivit căreia geneza sporturilor moderne este strâns legată de procesul de raționalizare a vieții sociale în lumea industrială²⁵⁸. Aceasta observație se completează foarte bine cu aceea că transformarea jocurilor în sport s-a realizat în cadrul unui proces mai amplu, de pacificare progresivă a vieții sociale, un lung proces istoric ce ține de o refulare a pulsionilor (în special a celor de agresivitate), a căror origine este mai degrabă socială decât psihologică²⁵⁹.

Odată cu dezvoltarea acestei componente a vieții sociale care combină mizele educaționale cu cele economice²⁶⁰, cele agonistice cu cele pragmatice, au apărut și primele instituții strâns legate de filosofia olimpismului modern. Comitetul Olimpic Internațional (CIO) se înființează la data de 23 iunie 1894. Ca proiect anunțat încă din anul 1892, la Paris, de principalul său artizan, Pierre de Coubertin, la data de 6 aprilie 1896 se deschid la Atena primele Jocuri Olimpice Moderne. Așa cum se menționează pe site-ul Comitetului²⁶¹, *“olimpismul este o filosofie de viață, exaltând și combinând într-un ansamblu echilibrat calitățile corporale, ale voinței și ale spiritului. Asociind sportul culturii și educației, Olimpismul se dorește creator al unui stil de viață fondat pe bucuria efortului, valoarea educativă a exemplului, responsabilitate socială și respectul*

principiilor etice fundamentale și universale”. Cele trei principale părți constitutive ale mișcării olimpice sunt Comitetul Internațional Olimpic (CIO), federațiile internaționale (FI) și comitetele naționale olimpice (CNO).

Cu timpul, a apărut nevoia instituirii unor entități organizatorice menite să rezolve litigiile ivite în acest domeniu. În 1984, se înființează Tribunalul Arbitral Sportiv (TAS), cu sediul la Lausanne, în scopul soluționării litigiilor legate de sport. Instituție de arbitraj autonomă, sub aspectul organizării, dar fără personalitate juridică, la origine era compusă din 60 de membri desemnați de CIO, de președintele CIO, de comitetele naționale olimpice și de federațiile internaționale.

Printr-o decizie din 1993, Tribunalul federal elvețian a formulat rezerve în legătură cu independența TAS în raport cu CIO, având în vedere legăturile organice și economice dintre cele două instituții.

Ca urmare a acestei decizii, în anul 1994, a fost înființat la Paris Comitetul Internațional de Arbitraj Sportiv (CIAS), fundație de drept privat supusă legii elvețiene, cu sediul tot la Lausanne, compus din 20 de membri, juriști de înalt nivel profesional.

În urma unor reforme ulterioare, prin modificări ale codului de arbitraj în cursul anului 2012, CIAS este cel care întocmește lista arbitrilor TAS, făcând apel la personalități având pregătire juridică adecvată, o competență recunoscută în materia dreptului sportului și arbitrajului internațional, o bună cunoaștere a sportului în general și stăpânind cel puțin o limbă de lucru a TAS²⁶².

²⁵⁷ Defrance (2011, 21).

²⁵⁸ **From ritual to record: the nature of modern sports**, New York, University of Columbia Press, 2004.

²⁵⁹ Eric Dunning, Kenneth Sheard, **Barbarians, gentlemen and players**, London, Routledge, 2004; Norbert Elias, Eric Dunning, **Sport et civilization, la violence maîtrisée**, Fayard, 1994.

²⁶⁰ Florence Carpentier, **Le sport est-il éducatif ?** Rouen, Presses de l'Université de Rouen, 2004.

²⁶¹ www.olympic.org.

²⁶² Pentru detalii, vezi paragrafele 26-39 din hotărârea CEDO din cauza **Mutu si Pechstein c. Elveției**, 2 octombrie 2018.

Ceea ce a făcut ca, până de curând, litigiile din domeniul sportului să scape unei analize din perspectiva respectării dreptului la un proces echitabil, în sensul art. 6 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și libertăților fundamentale, a fost, în principal, existența așa-ziselor clauze arbitrale din contractele încheiate între sportivi și cluburi²⁶³. Aceste clauze scoteau, practic, eventualele litigii din competența instanțelor de drept comun, Tribunalul federal elvețian fiind competent să soluționeze doar recursurile vizând deciziile în materia dreptului sportului luate de TAS (care, la rândul său, soluționa contestațiile împotriva deciziilor organismelor jurisdicționale de la nivelul federațiilor naționale ori internaționale).

Abia articolul 42 din Regulamentul FIFA, intrat în vigoare în anul 2001, oferea posibilitatea oricărui jucător de fotbal de a alege, la semnarea contractului cu clubul, dacă litigiile eventuale, ulterioare se vor soluționa în fața unei instanțe civile sau instanțelor arbitrale.

În literatura de specialitate s-au manifestat puncte de vedere clare în sensul supunerii procedurilor desfășurate în fața TAS exigențelor convenționale în materia dreptului la un proces echitabil.²⁶⁴

2. Competența *ratione personae* a Curții de la Strasbourg privitor la preținse încălcări ale art. 6 din Convenție în fața instanțelor de arbitraj sportiv (ilustrare cu spețe)

Competența *ratione personae* a CEDO în ceea ce privește preținsele încălcări ale drepturilor protejate de Convenție a fost tranșată mult mai recent,

Juridicizarea sportului s-a realizat deja de o bună bucată de vreme, dar în prezent suntem martorii căutării unor formule din ce în ce mai precise și eficiente de prevenire a corupției și a manipulărilor competițiilor sportive.

prin hotărârea din data de 2.10.2018, pronunțată în cauza *Mutu și Pechstein c. Elveției*.

Astfel, domnul Adrian Mutu, jucător profesionist de fotbal, a sesizat la data de 13 iulie 2010 Curtea Europeană a Drepturilor Omului de la Strasbourg (CEDO) cu privire la pretinsa încălcare a dreptului său la un proces echitabil în cadrul procedurilor derulate în fața TAS, în contradictoriu cu clubul englez de fotbal *Chelsea*, finalizate prin sentința din 14.01.2009, confirmată de Tribunalul federal elvețian prin decizia din 10.06.2010.

În paralel, patinoarea profesionistă Claudia Pechstein a sesizat CEDO la data de 11.11.2010 cu privire la o similară încălcare a drepturilor sale ce derivă din art. 6 din Convenție, făcând referire la procedura derulată în fața TAS, în contradictoriu cu *Deutsche Eisschnelllauf Gemeinschaft* (membră a Federației Internaționale de Patinaj), finalizată prin sentința din 25.11.2009, confirmată prin decizia din 10.02.2010 a Tribunalului federal elvețian.

²⁶³Antoine Duval și Ben van Rompuy, **The Compatibility of Forced CAS Arbitration with EU Competition Law: Pechstein Reloaded**, postat pe www.papers.ssrn.com în iunie 2015; a se vedea și Jerome de Montmollin și Dmitry A. Pentsov, **Do athletes really have the right to a fair trial in “non-analytical positive” doping cases?**, publicat inițial în *The American Review of*

international arbitration, 2011, vol. 22 nr. 2, postat pe www.papers.ssrn.com în februarie 2012.

²⁶⁴Jerney Letnar Cernic, **Emerging fair trial guarantees before the Court of Arbitration for Sport**, European Society of International Law, Conference Paper nr. 9/2014, postat pe www.papers.ssrn.com în decembrie 2014.

Cauzele au fost conexe, ținând seama că problematica juridică prezenta similitudini majore, ce impuneau o tratare unitară.

Guvernul elvețian a susținut că responsabilitatea statului nu poate fi angajată în privința unei deficiențe din partea TAS (organism jurisdicțional de drept privat), decât în măsura în care Tribunalul federal elvețian a omis să corijeze această deficiență, în limitele competențelor sale.

Astfel, cu toate că guvernul statului pârât nu a formulat, în mod explicit, o excepție a necompetenței *ratione personae* a CEDO, plecând de la invocarea sa în substanță de către guvernul statului elvețian, această excepție a fost analizată *din oficiu*, făcându-se referire *mutatis mutandis* la hotărârea Marii Camere din cauza *Sejdic și Finci c. Bosniei și Herțegovinei*.²⁶⁵

Astfel, s-a amintit o practică deja consolidată în sensul că, dacă autoritățile unui stat aprobă, în mod formal sau doar tacit, acte ale particularilor ce încalcă drepturi ale altor particulari supuși jurisdicției sale, responsabilitatea acelui stat în legătură cu încălcarea Convenției poate fi angajată²⁶⁶.

De altfel, legea internă prevede competența Tribunalului federal elvețian de a analiza legalitatea sentințelor TAS, în ipoteze limitative prevăzute, mai ales sub aspectul regularității compunerii formațiunii arbitrale. În consecință, cu toate că TAS nu este nici tribunal etatic, nici nu îmbracă altă formă juridică ce ține de dreptul public, ci este o entitate emanând de la CIAS, fundație de drept privat, omisiunile/erorile acestei instanțe, căreia confirmările din partea Tribunalului

federal le conferă putere de lucru judecat, pot duce la angajarea răspunderii statului în fața CEDO.

Analiza competenței *ratione personae* a fost reluată în decizia mai recentă pronunțată în cauza *Platini c. Elveției*.²⁶⁷

3. Chestiuni de fond privind respectarea dreptului la un proces echitabil

3.1. Clauzele arbitrale in sport

În legătură cu clauzele arbitrale, Tribunalul federal elvețian s-a pronunțat în două rânduri, răspunzând la întrebarea în ce măsură un sportiv profesionist este constrâns să se supună unei jurisdicții arbitrale. Printr-o hotărâre din 22 martie 2007²⁶⁸, referitoare la un jucător de tenis, s-a arătat că renunțarea la recursul în fața instanțelor civile, din partea unui sportiv, nu este emanația unei voințe liber exprimate, dat fiind raportul de inegalitate dintre sportiv și club la momentul semnării contractului. Astfel, acceptând anticipat să se supună oricărei sentințe arbitrale viitoare, sportivul se privează de dreptul de a cere sancționarea ulterioară a încălcării principiilor fundamentale și garanțiilor procedurale esențiale ce ar putea veni din partea tribunalului arbitral. Aceasta, cu atât mai mult cu cât, în ipoteza necontestării, el nu va mai putea invoca argumentele sale în cadrul procedurii de executare silită.

Aceasta interpretare a fost completată prin hotărârea din 20.03.2008,²⁶⁹ referitor la un organizator de meciuri de fotbal. În cazul acestuia din urmă, având în vedere miza strict comercială a raporturilor deduse judecății, fiind vorba de executarea unui contract comercial, s-a considerat că părțile s-au aflat pe picior

²⁶⁵ Hotărârea din 22.12.2009, paragraful 27.

²⁶⁶ A se vedea și *Ilascu și alții c. Moldovei și Rusiei*, hotărârea Marii Camere din 8.07.2004, paragraful 318, *Solomou și alții c. Turciei*, hotărârea din 24.06.2008, paragraful 46.

²⁶⁷ Decizia asupra admisibilității din 11.02.2020.

²⁶⁸ Recueil officiel ATF 133 III 235 (citat în hotărârea *Mutu și Pechstein*, par. 42).

²⁶⁹ ATF 133 III 235 considerentul 4.3.2.2. (citat în hotărârea *Mutu și Pechstein*, par. 43).

de egalitate și că această clauză arbitrală trebuie respectată, situația fiind total diferită de cea a unui simplu sportiv profesionist aflat în divergență cu o federație.

În hotărârea din cauza *Mutu și Pechstein*,²⁷⁰ precizată, s-a făcut o analiză a naturii clauzelor arbitrale, a cărei subtilitate juridică merită toată atenția.

Astfel, Curtea reamintește că modul de "configurare" a dreptului la un proces echitabil, în componenta sa privind dreptul de acces la un tribunal implică o anumită marjă de apreciere din partea statului. Cu toate acestea, revine Curții să analizeze dacă acest mod de reglementare corespunde sau nu, în substanța sa, exigențelor art. 6. Cu alte cuvinte, așa cum s-a analizat în alte materii, limitarea dreptului nu se conciliază cu art. 6 din Convenție decât dacă urmărește un scop legitim și, totodată, există un raport rezonabil de proporționalitate între mijloacele folosite și scopul urmărit²⁷¹.

Așadar, acest drept nu implică în mod necesar dreptul de a putea sesiza o jurisdicție de tip clasic, integrată structurilor judiciare obișnuite ale statului. Articolul 6 nu se opune, așadar, *de plano*, înființării unor structuri de tip arbitral în vederea soluționării unor diferende de natură patrimonială între particulari²⁷². Prezentând avantaje de netăgăduit pentru părțile contractante, clauzele contractuale arbitrale nu se lovesc de o interdicție de vreun fel din partea Convenției și Curții²⁷³.

În același timp, trebuie distinse două tipuri de arbitraj: arbitrajul forțat (*impus*) și arbitrajul voluntar.

3.1.1. *Arbitrajul impus* este cel ce derivă din lege, părțile neavând posibilitatea de a scoate propriul lor litigiu

din jurisdicția tribunalului arbitral. În acest caz, tribunalul arbitral trebuie să ofere garanțiile prevăzute de art.6 din Convenție.

3.1.2. Din contră, atunci când este vorba de un *arbitraj voluntar*, consimțit în mod liber de către părți, nu se ridică probleme din unghiul de analiză al art. 6. Părțile sunt, așadar, libere să scoată litigiile ce rezultă din executarea unui contract jurisdicțiilor ordinare. Prevăzând o clauză arbitrală, părțile renunță, în mod voluntar, la anumite drepturi garantate prin Convenție. Totuși, această renunțare trebuie să fie *liberă, licită și lipsită de echivoc* (*Mutu și Pechstein* precit., paragraful 96; a se vedea, în acest sens, și *Suda*, precit. paragraful 48). Mai mult, pentru a fi în conformitate cu Convenția, renunțarea la anumite drepturi consacrate de aceasta trebuie să fie însoțită de un minim de garanții care să corespundă gravității acestei renunțări²⁷⁴.

Trecând la aplicarea acestor principii la speța de față, Curtea subliniază specificitatea arbitrajului sportiv, remarcând interesul neîndoielnic ca litigiile care se nasc în sânul sportului profesionist, mai ales cele ce au o dimensiune internațională, să poată fi supuse unei jurisdicții specializate care să statueze de o manieră rapidă și economisind resurse. Într-adevăr, se afirmă în hotărârea Curții (paragraful 98), manifestațiile sportive internaționale de înalt nivel sunt organizate în diverse țări de către organizații având sediul în diverse state și sunt deschise, deseori, sportivilor din întreaga lume. Recursul la un tribunal arbitral internațional unic și specializat facilitează o anumită coerență procedurală și servește totodată

²⁷⁰ Paragrafele 92-123.

²⁷¹ A se vedea *Parohia Greco-Catolică Lupeni și alții c. României*, hotărârea Marii Camere din 29.11.2016, paragraful 89.

²⁷² *Suda c. Cehiei*, hotărârea din 28.10.2010, paragraful 48.

²⁷³ *Tabbane c. Elveției*, decizia de inadmisibilitate din 1.03.2016, paragraful 25.

²⁷⁴ *Pfeifer și Plankl c. Austriei*, hotărârea din 25.02.1992, paragraful 37; *Tabbane*, precit. paragraful 27.

securității juridice. Aceasta, cu atât mai mult cu cât sentințele acestui tribunal pot face obiectul recursului în fața jurisdicției supreme a unui singur stat, în speță, Tribunalul federal elvețian, care statuează prin hotărâri definitive.

Problema ce se pune, în cauza de față, este de a ști în ce măsură, acceptând clauzele arbitrale, cei doi reclamânți au renunțat la beneficiul aplicării art. 6 din Convenție.

Analizând în ce măsură renunțarea la aceste garanții ar fi una liberă, licită și neechivocă, Curtea a observat mai întâi că situația celor doi reclamânți, sportivi ce își câștigă existența din practicarea sportului, este diferită de aceea a altor reclamânți ce au subscris unor clauze arbitrale în raporturi de tip comercial²⁷⁵, situația lor fiind de natură să îi facă mult mai vulnerabili în fața unor clauze de acest tip (paragraful 108).

În continuare, Curtea a fost nevoită să facă o analiză distinctă între situațiile celor doi reclamânți.

a. În cazul reclamantei *Claudia Pechstein* nu era vorba de a participa la o competiție, mai degrabă decât la alta, în funcție de acceptarea sau neacceptarea clauzei, așa cum se întâmplă în situația altor reclamânți ținuti de clauze arbitrale comerciale. În cazul său, singura alegere era de a accepta clauza, cu consecința posibilității de a participa la competiții internaționale de înalt nivel sau de a nu accepta și de a renunța complet la posibilitatea de a-și câștiga existența din practicarea sportului la acest nivel.

În consecință, s-a conchis că, în cazul său, clauza arbitrală nu a fost una voluntară, ci una forțată. Acest arbitraj, așadar, trebuie să respecte exigențele art. 6 din Convenție.

În hotărârea pronunțată ulterior, în cauza *Ali Rıza și alții c. Turciei*,²⁷⁶ această chestiune a caracterului arbitrajului a fost, de asemenea, analizată, interpretarea din cauza *Mutu și Pechstein*, în ceea ce o privea pe reclamanta Pechstein fiind integral menținută. Singura diferență era aceea că litigiul ce a provocat plângerile în fața CEDO se desfășurase în fața formațiunii jurisdicționale a federației de fotbal turce, iar nu în fața TAS.

b. În cazul reclamantului *Adrian Mutu*, văzând faptul că art.42 din Regulamentul FIFA din 2001 nu impunea arbitrajul sportiv, ci lăsa modul de soluționare a litigiilor la libera alegere, prin contract, a cluburilor și jucătorilor, văzând și faptul că reclamantul nu a făcut proba de a fi fost obligat să accepte clauza arbitrală, s-a apreciat că această clauză nu a fost una impusă și că, în consecință, nu se poate vorbi de un arbitraj forțat, ca în cazul reclamantei *Claudia Pechstein*.

În același timp, plecând de la datele speței, Curtea, îndepărtându-se de concluziile sale din cauza *Souvaniemi și alții c. Finlandei*²⁷⁷, a constatat că, optând pentru jurisdicția arbitrală, reclamantul nu a renunțat “într-un mod lipsit de echivoc” la garanțiile oferite de art.6 din Convenție, având în vedere că a recuzat doi arbitri, contestându-le independența și imparțialitatea.

Nefiind îndeplinite toate condițiile arbitrajului voluntar, concluzia a fost deci similară, că exigențele art. 6 din Convenție sunt aplicabile în legătură cu procedura din fața TAS.

3.2. Analiza respectării exigențelor de independență și imparțialitate a TAS

Trecând la analiza respectării exigențelor de independență și imparțialitate a TAS, în cazul ambilor

²⁷⁵ Deciziile de inadmisibilitate din cauzele *Eiffage și alții c. Elveției*, 15.09.2009, *Transportes Fluviais do Sado S.A. c. Portugaliei*, 16.12.2003.

²⁷⁶ Hotărârea din 28.01.2020.

²⁷⁷ Decizia de inadmisibilitate din 23.02.1999, dată într-o ipoteză în care reclamânții nu invocasera, în cursul procedurii, lipsa de independență și de imparțialitate a arbitrilor.

reclamanți, s-a apreciat că nu există motive de a se considera că, prin modul de desemnare, de finanțare și de desfășurare a activității ar exista lipsuri structurale care să ducă la concluzia unei probleme din acest punct de vedere. Curtea nu a avut motive suficiente pentru a trage o concluzie diferită de cea a Tribunalului federal elvețian, în ceea ce privește respectarea exigențelor de către TAS.

Analizând argumentele specifice ale reclamanților, Curtea a constatat următoarele:

A respins, ca fiind ipotetică și vagă alegația potrivit căreia unul dintre arbitrii ce au soluționat cauza reclamantei nu era imparțial pentru că reprezenta “aripa dură” în materia luptei împotriva dopajului.

În ceea ce privește faptul că TAS este finanțat de instanțele sportive naționale, s-a considerat că acest lucru nu prezintă relevanță, cât timp și instanțele etatice sunt finanțate de stat, fără a se deduce de aici lipsa lor de independență și imparțialitate în litigiile în care statul este parte (*mutatis mutandis*, a se vedea mai jos *Ali Riza și alții c. Turciei*).

În ceea ce privește modul de desemnare a formațiunii arbitrale ce a soluționat cauza reclamantei, s-a reamintit că lista celor circa 300 de arbitri este întocmită de CIAS și chiar arbitrul ales de parte trebuie să se regăsească pe această listă, ceea ce diminuează libertatea de alegere a părții în acest tip de litigii (prin contrast, libertatea de alegere a arbitrilor în arbitrajul comercial e mai mare). Totuși, reclamanta nu a prezentat niciun element factual care să pună la îndoială, în general, independența și imparțialitatea arbitrilor. Chiar și referitor la formațiunea arbitrală ce i-a soluționat propria cauză, reclamanta a contestat doar pe unul dintre cei trei arbitri (președintele), fără a argumenta convingător, însă, această contestare.

Curtea este gata să recunoască faptul că organizațiile susceptibile să aibă

interese contrare sportivilor în cadrul litigiilor aduse în fața TAS exercitau o reală influență în mecanismul de numire a arbitrilor în vigoare la data relevantă. Cu toate acestea, nu poate conchide că, din cauza acestei influențe, lista era compusă, fie și doar în majoritate, din arbitri ce nu puteau trece drept independenți și imparțiali, obiectiv sau subiectiv, fiecare în parte, în raport cu aceste organizații (paragraful 157).

În ceea ce privește alegațiile reclamantului Adrian Mutu, s-a constatat că acesta nici nu invoca o problemă structurală, ci contesta doar independența și imparțialitatea a doi arbitri. Or, susținerile sale au fost considerate ca nefondate.

Așadar, s-a apreciat că nu există motive de îndepărtare de la evaluarea Tribunalului federal elvețian în sensul că TAS nu doar are aparența unui “tribunalul instituit prin lege”, în sensul Convenției, care emite “hotărâri asimilabile celor ale tribunalelor ordinare”, dar respectă și exigențele de independență și imparțialitate.

3.3. Lipsa caracterului public al dezbaterilor la TAS

Reclamanta Claudia Pechstein s-a plâns și de *lipsa caracterului public al dezbaterilor* în fața formațiunii jurisdicționale a Federației Internaționale de Patinaj, respectiv în fața TAS.

Curtea a concluzionat în sensul existenței unei încălcări a exigențelor art.6 din Convenție, din acest punct de vedere. Astfel, s-a apreciat că problemele dezbătute în cadrul procedurii litigioase necesitau o dezbateri sub control public, existând o divergență legată de situația de fapt și, având în vedere că sancțiunea aplicată reclamantei pentru dopaj avea un caracter infamant, fiind de natură să îi aducă un prejudiciu de imagine. De altfel, chiar Tribunalul federal elvețian a recunoscut printr-un *obiter dictum* că o audiere publică în fața TAS ar fi fost de dorit (paragraful 182 din hotărâre).

În privința plângerii referitoare la lipsa caracterului public al dezbaterilor în fața Tribunalului federal elvețian, Curtea a respins-o, amintind standardul impus într-o jurisprudență anterioară²⁷⁸.

Astfel, procedurile consacrate exclusiv unor probleme de drept foarte tehnice pot îndeplini cerințele art. 6 din Convenție chiar și în lipsa unor dezbateri cu caracter public (paragrafele 185-187 din hotărâre).

3.4. Analiza respectării exigențelor de independență și imparțialitate ale Comitetului Arbitral al Federației de Fotbal Turce (Comitetul Arbitral)

Spre deosebire de concluziile trase de Curte în privința independenței și imparțialității TAS, în cauza *Ali Rıza și alții c. Turciei* (precit.), s-au constatat deficiențe structurale în activitatea Comitetului Arbitral, decurgând din puterile sporite conferite Consiliului Director al Federației turce cu privire la organizarea și funcționarea sa²⁷⁹.

Astfel, cu privire la modalitatea de numire, Curtea a constatat că membrii Comitetului sunt numiți de Comitetul Director al federației. Acest aspect, în sine, nu reprezintă o probă a lipsei lor de independență, mai ales că reclamantii nu au invocat presiuni sau indicații din partea membrilor Comitetului Director față de Comitetul Arbitral.

Trecând la analiza componenței acestor două structuri, Curtea remarcă faptul că, prin modalitatea de desemnare, membrii Comitetului Director sunt în majoritate profesioniști ai fotbalului, fiind chiar persoane ce reprezintă interesele cluburilor. Prin contrast, membrii Comitetului Arbitral sunt aleși doar după criteriul studiilor juridice și al experienței profesionale de minim 5 ani. Se remarcă faptul că, în general, aceștia sunt fie

avocați, fie cadre universitare specializate în dreptul sportului. Nici acest fapt nu reprezintă în sine o problemă, din punctul de vedere al Curții, chiar dacă este semnificativ faptul că membrii Comitetului Arbitral nu depun niciun jurământ, nu sunt ținuți să respecte un cod de conduită și nu sunt imuni în cazul introducerii unor acțiuni împotriva lor legate de modul cum își duc la îndeplinire îndatoririle (paragraful 212).

În ceea ce privește durata mandatului, se constată că acesta se suprapune cu cel al membrilor Comitetului Director. Regulamentul Federației Turce interzice înlocuirea lor înainte de terminarea mandatului, cu excepția cazurilor de demisie sau retragere a calității de membru. Deși mandatul membrilor formațiunii arbitrale este în acest mod securizat, *faptul că durata acestui mandat este limitat la aceea a mandatului membrilor Comitetului Director pune în discuție garanțiile de independență și imparțialitate.*

Apoi, trecând la analiza modalității în care sunt remunerați, Curtea constată că, simplul fapt de a fi remunerați, de a primi decontări ale călătoriilor și ale cazării din partea Comitetului Director nu reprezintă, în sine, o problemă sub aspectul independenței. Astfel, Curtea nu a găsit de cuviință să se îndepărteze de propria analiză referitoare la independența membrilor TAS din cauza *Mutu și Pechstein* (precit., paragraful 151).

Spre deosebire, însă, de situația TAS, regulamentul Federației Turce de Fotbal nu cere membrilor Comitetului Arbitral să dezvăluie circumstanțe care le-ar putea afecta independența și imparțialitatea. De asemenea, nu există instituită o procedură pentru ipoteza în care aceștia

²⁷⁸ *Jurisici și Collegium Mehrerau c. Austriei*, hotărârea din 27.07.2006 paragraful 65, *Mehmet Emin Simsek c. Turciei*, hotărârea din 28.02.2012, paragrafele 30-31; a se vedea, în acest sens D.J.

Harris, M. O Boyle, E.P. Bates, C.M. Buckley, **Law of the European Convention on Human Rights**, Oxford University Press, 2009, p.271-276.

²⁷⁹ *Ali Rıza și alții*, precit., paragrafele 209-221.

sunt recuzați, punându-li-se la îndoială aceste calități. De altfel, regulamentul nu prevede cine ar trebui să soluționeze o astfel de recuzare (a contrario, a se vedea cauza *Mutu și Pechstein*, precit. paragraful 36)

Pe cale de consecință, în lipsa unor garanții adecvate care să îi protejeze de presiuni și influențe exterioare, s-a considerat că reclamanții au avut motive legitime să pună la îndoială independența și imparțialitatea membrilor Comitetului Arbitral²⁸⁰.

De altfel, pe tărâmul art. 46 din Convenție, Curtea a constatat existența unor probleme sistemice în Turcia în ceea ce privește soluționarea litigiilor din fotbal, mai cu seamă în legătură cu modul de funcționare a Comitetului Arbitral, solicitând statului turc să ia măsuri de ordin general destinate să reformeze sistemul din cadrul Federației Turce de Fotbal. S-a sugerat ca, din punct de vedere structural și operațional, Comitetul Arbitral să fie scos de sub tutela Comitetului Director al federației²⁸¹.

4. Concluzii

Considerațiile noastre introductive se refereau la sport în general, pentru a încerca să îl plasăm în mod succint într-un context antropologic și sociologic.

Dar pe lângă componenta de joc și spectacol dezinteresat, anumite sporturi se diferențiază de câteva decenii deja prin

mizele financiare uriașe. Plecând de la aceste mize economice, s-a dezvoltat și un fenomen al dopajului, al corupției, al manipulării competițiilor sportive etc²⁸². Mai mult, tema abuzurilor sexuale din sport este tot mai prezentă²⁸³.

Juridicizarea sportului s-a realizat deja de o bună bucată de vreme, dar în prezent suntem martorii căutării unor formule din ce în ce mai precise și eficiente de prevenire a corupției și a manipularilor competițiilor sportive²⁸⁴.

Ceea ce relevă, însă, jurisprudența recentă a CEDO în materia dreptului la un proces echitabil este o veritabilă *dez-enclavizare a sportului*, care multă vreme a scăpat unei analize judicioase pe temeiul art. 6. Cauzele au fost diverse. Pe de o parte, nevoia de a dezvolta posibilitatea soluționării pe cale arbitrală, rapide și cu economie de resurse, a unor litigii cu un grad mare de tehnicitate. Din acest punct de vedere, a existat un scop legitim al "arhitecților" fenomenului sportiv de ieri și de astăzi de a plasa într-o singură țară marea majoritate a federațiilor internaționale, precum și Tribunalul Arbitral Sportiv (TAS), ale cărui decizii să poată fi atacate la instanța supremă a țării gazdă, Elveția. Pe de altă parte, nevoia de diferență a funcționat și ea, de multe ori în detrimentul echității procedurilor.

Or, păstrând specificul jurisdicțiilor sportive, profesioniștii sportului nu pot fi privați de garanții ale respectării unor

²⁸⁰ *Idem*, paragraful 222.

²⁸¹ *Ibidem*, paragrafele 239-242.

²⁸² Sunt interesante analizele recente care încearcă să mute accentul de pe componenta utilitaristă, chiar mercantilă a sportului contemporan, pe cea anti-utilitaristă, "agonistică" a acestuia, așa cum o face Gilles Vieille Marchiset în articolul **Le sport, une école du don? Transmettre une vision agonistique du monde**, *Revue du MAUss*, La Découverte, nr. 46, 2015/2, pp. 148-160. Accentul nu este pus astfel dintr-o simplă preferință a autorului, ci plecând de la motivațiile inaugurale, de la genealogia fenomenului.

²⁸³ Michael J. Hartill, **Sexual Abuse in Youth**

Sport, a sociocultural analysis, Routledge, 2016; a se vedea recentul scandal de la Federația franceză de Patinaj, în urma căruia Președintele federației, Didier Gailhaguet, a demisionat, **Patinage: Gailhaguet démissionne emporté par le scandale de violences sexuelles**, *L'Express*, 8 februarie 2020.

²⁸⁴ În acest sens, trebuie amintită adoptarea, sub egida Consiliului Europei, a *Convenției privind manipularea competițiilor sportive*, deschisă spre semnare în septembrie 2014, la Macolin (Elveția), intrată în vigoare la 1 septembrie 2019, în urma ratificării de către 6 țări – Italia, Moldova, Norvegia, Portugalia, Elveția și Ucraina.

drepturi fundamentale. Marii sportivi ai momentului întruchipează nevoia de modele. Așa cum în alte epoci această nevoie de exemplaritate era acoperită de erou²⁸⁵, de înțelept, de savant sau de geniu, astăzi, într-o societate occidentală pacificată și laicizată, dar trepidantă în dinamica sa, campionul pare să fie modelul ideal. *Citius, altius, fortius* este, în realitate, și deviza curentă a noastră, a celorlalți. Dorința autodepășirii, atât în posesiuni (materiale sau simbolice), dar

și în viteză și în alte performanțe de tot felul are, desigur, o miză eminent cantitativă²⁸⁶. Dar nu este locul pentru judecăți de valoare.

Campionul este, în epoca noastră, paradigmatic pentru individul de excepție, model de urmat, încărcat cu calități inspiraționale. Cu toate acestea, spiritul democratic și egalitar al Occidentului nu poate face excepție în privința campionului, sportivului de înalt nivel, atunci când drepturile sale fundamentale sunt periclitate.

²⁸⁵ Pascal Duret, **L'heroisme sportif**, Paris, PUF, 1993.

²⁸⁶ René Guénon, **Domnia cantității și semnele vremurilor**, Humanitas, 2008.